

Forskningsbehov hos Skånes kommuner inom miljö och samhällsbyggnad

Analyser av intervjuer, tankesmedjor och en workshop

Forskning och Innovation
Rapport nr 6
Karen Lagercrantz
Thomas Palo

Forskningsbehov hos Skånes kommuner inom miljö och samhällsbyggnad

© Författarna och Kommunförbundet Skåne

ISBN 978-91-89661-53-0

FÖRFATTARE; Karen Lagercrantz och Thomas Palo

LAYOUT; Lena Lindberg

TRYCKNING; Bildcenter i Lund AB, oktober 2012

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	7
Forskningskommuner – för kunskapsdriven utveckling	9
Skånes kommuner som kunskapsaktörer	9
Forskningens villkor	11
Kommunförbundets uppdrag	11
Metodik	14
Gruppdiskussioner vid tankemedjor.....	14
Intervjuer med kommunala chefer	14
Workshop	15
Resultat.....	17
Intryck från tankemedjor	17
Nyckelordsanalys av kommunbesöken.....	21
Workshop om forskningskommuner	24
Intryck från kommunbesöken	27
Avslutande reflexioner	40
Bilaga 1 – analysmetoder	43
Kvalitativ analys av intervjuer	43
Kvantitativ analys av nyckelord i intervjumaterialet och analys av påståenden	44
Referenser.....	46

Förord

Inom miljö- och samhällsbyggnadssektorn är mycket av forskningen fortfarande teknikriktad, även om viss förändring kunnat ses under senare år. Kommunernas samlade engagemang och deltagande varierar stort mellan olika verksamheter. Inom vissa teknikområden deltar kommuner och bidrar med finansiering till tillämpad forskning, genom framförallt sina bransch- och intresseorganisationer. Till exempel har de kommunala branschorganisationerna Svenskt Vatten och Avfall Sverige under flera år haft speciellt avsatta medel för forskning och utveckling. De har med framgång fångat upp angelägna frågor och lyckats med att ge god återkoppling av resultaten till sina medlemmar. Inom andra verksamheter i miljö- och samhällsbyggnadssektorn är kommunernas deltagande i gemensamma forskningsinsatser av blygsammare omfattning. Behovet av tvärsektoriell forskning inom samhällsbyggnadsområdet har under lång tid påpekats som angeläget av många kommunföreträdare. Här har de mindre och medelstora kommunerna en organisation och en tradition att arbeta sektorsövergripande, och kan därför komma att spela en viktig roll.

Denna rapport är en delredovisning av resultat och slutsatser från intervjuer av chefstjänstemän i 24 skånska kommuner, fyra genomförda tankesmedjor och en workshop, som genomförts från hösten 2010 till våren 2012.

Jag tillhör en av de chefstjänstemän (före detta), som blev intervjuad av rapportförfattarna i min tidigare befattning som samhällsbyggnadschef i Hörby kommun. I en liten kommun upptar arbetet med att lösa de dagliga frågorna i stort sett all tid. Forskning och forskningsresultat ligger oftast långt ner på agendan. Ändå är det kanske just i mindre och medelstora kommuner, som behovet att knyta kontakter med forskning och lärosäten är störst. Former för hur samhället och forskningen ska kunna närma sig

och dra nytta av varandra behöver utvecklas. Här kan Kommunförbundet Skåne ha en viktig roll som pådrivare och koordinator.

September 2012

*Stefan Winberg
Förbundssekreterare Samhällsbyggnad*

Sammanfattning

För den generella samhällsutvecklingen finns skäl till en ökad kontakt mellan forskningen och samhället. Forskningens samverkan med det övriga samhället har i mångt och mycket blivit en ledstjärna för den politiska visionen om att få snabb tillämpning av innovationer och för universitetens tredjeuppgift. Trenden har varit att universiteten prioriterar profilering av forskningsinriktningar där nyttoaspekten framhävs i allt högre grad. Från forskarnas sida finns en god vilja att bidra till att lösa angelägna samhällsproblem, men villkoren för att göra detta är inte alltid de mest gynnsamma. Mot bakgrund av att Skånes kommuner befinner sig i en kunskapsdriven region vore det rimligt att anta att kontakterna med forskningen fungerar friktionsfritt och är lätta att etablera. Verkligheten är annorlunda, forskare och kommunal verksamhet brottas med sina interna svårigheter, varje kommun står inför sina specifika utmaningar och forskningen är ofta inte i fas med varje kommuns angelägenheter.

För att undersöka intresset för forskningskontakter och vilka forskningsområden som kan vara intressanta för kommunerna i Skåne har diskussioner genomförts vid fyra tankesmedjor, och en workshop. Dessutom har intervjuer genomförts med chefstjänstemän inom miljö- och samhällsbyggnadsområdet i 24 kommuner. Från de nedtecknade intervjuerna, anteckningar från tankesmedjorna och från workshopen har ett antal nyckelord och åsikter eftersökts för att fånga kommunernas intressesfär mot forskningen. Är man överhuvudtaget intresserad av samverkan? Inom vilka områden ska det samverkas och på vilket sätt?

Resultaten visar att även om synen på forskning varierar något mellan kommuner så finns ett genuint intresse för forskning. Vi kan se att kommunerna önskar större kommunikation med forskarna. Man vill ha mer kontakt för att ta del av forskningsresultat

och få dem förklarade. Man anser också att kommunens utveckling kan gynnas av ett närmare samarbete. Miljöaspekter i bred bemärkelse samt planeringsfrågor lyfts fram som viktiga att belysa i forskningssamverkan. Exempel på konkreta områden är slamhantering, buller och planering av urbana miljöer. Från kommunerna ser man att integrerande kunskap behövs genom framtidsstudier som ger underlag till översiktsplaner. Enskilda områden som energi, natur, hållbarhet, och klimat nämns som viktiga men får något lägre ranking i jämförelse med ett övergripande systemperspektiv. Eftersom de enskilda områdena ofta ingår i planverksamheten ses dessa som en integrerad del av exempelvis översiktsplaner.

Forskningskommuner – för kunskapsdriven utveckling

Skånes kommuner som kunskapsaktörer

Forskningen har under det senaste decenniet alltmer blivit en motor för samhällsutvecklingen på det lokala, nationella och internationella planet. Sverige har under decennier varit ledande som forskningsnation men farhågor finns att vi tappar denna förmåga. Det finns en risk att forskningen styrs av kortsiktighet, av frågor som är aktuella för dagen och som genererar anpassade svar. Intresset för högre utbildning bland ungdomar, särskilt inom teknik och naturvetenskap, är lägre än tidigare och den demografiska utvecklingen talar för en lägre rekrytering till högre utbildning under de kommande åren. Det finns en risk för att det blir en brist på kompetens för näringsliv och samhälle, vilket påpekas särskilt för Skåne (Region Skåne 2012). Här har skolan och kommunerna en stor roll att fylla med att skapa förutsättningar för bra grundläggande utbildning som kan trygga rekryteringen till högre utbildning. Även om farhågorna om forskningens utarmning äger viss relevans, så är forskningen inte längre en intern angelägenhet för forskare, forskningen förväntas idag bidra med mer än de direkta resultaten. Forskningen kan ge inspiration, vara en attraktion, vara problemlösare, är framtidsbyggare och utgöra en alarmklocka för kommunerna och samhället i stort! Länder och regioner har forskningen som konkurrensmedel för att vara attraktiva och denna trend berör även kommuner, industri och lokala aktörer i större utsträckning än förr. Ett närliggande exempel i Skåne är ESS (European Spallation Source) i Lund. Skälet till lokaliseringen i Lund och Skåne är att här kunde man uppvisa en region i stark utveckling, med attraktiva forsknings- och innovationsmiljöer och med lokala aktörer som stöttar projektet. I en förstudie inför beslutet om ESS samverkade Malmö, Lund och Helsingborgs kommuner för att lyfta fördelarna med en storskalig internationell forskningsinfrastruktursatsning i Skåne. Här talar man om

”society for science” och ”knowledge innovation community”, men man talar också om motsatsen, *att forskningen betalar tillbaka till omgivande samhället.*

Skåne som region bygger just nu ett starkt varumärke baserat på forskning och innovation. Detta sker på olika nivåer inom regionen, i internationella samarbeten och på lokal nivå. Forskningens direkta resultat behöver inte längre vara det centrala, utan auran av kunskap i en entreprenörsregion som investerar, integrerar och kommersialiserar är viktiga egenskaper för ett starkt varumärke där forskningen bidrar. Detta tas också tillvara av kommuner som själva inte har en högskola inom sina gränser.

Allt detta manar till en högre medvetenhet inom den kommunala sektorn om att man kan få ut mer än bara forskningsresultat. Slutsatsen är att ESS kommer att bidra till att regionens och Sveriges varumärken stärks avseende forskning och utveckling. Det är ett viktigt budskap till kommunerna att forskning är ett område att investera i och att skapa relationer till. Detta ger unika möjligheter till att skapa drivkraft på kommunal nivå inom bland annat samhällsplanering, kompetenssäkring, teknikutveckling, klimatfrågor, risk, säkerhet, miljö och naturvärden. Genom ökad samverkan mellan forskning och kommunal verksamhet kan additiva effekter uppnås som kan vara avgörande för en positiv samhällsutveckling som leder till ökad hållbarhet och goda attraktiva livsmiljöer med framtidstro och kreativitet.

Skånes kommuner utgör ett heterogent landskap med olika förutsättningar och villkor, från landsbygd till stad, från utflyttningskommun till stark urban förtätning. En väsentlig aspekt på konkurrenskraft är att kommunerna i Skåne upplevs som attraktiva med god livsmiljö, trygghet och naturnära boende. Detta kan vara bra förutsättningar för att locka internationella forskare, studenter och innovatörer till regionen där även små kommuner kan bli aktörer.

Forskningens villkor

Forskningen har sina villkor och sin kultur. Önskan om snabba resultat är ofta högt uppdrivna från samhällets sida men forskningens landvinningar är sällan praktiskt omsättbara förrän efter en viss tidsfördröjning. Forskningen och den kommunala praktiken har olika utgångspunkter och förväntningar, likaså har individuella kommuner sina egna frågor och visioner. Det finns ingen genväg till forskningens krav på vetenskaplig kvalitet, som i sitt sökande inte är tidsbestämt, medan det kommunala behovet av kunskap är ett mer närliggande behov. Utmaningen är att finna beröringspunkter och synergier mellan kommunal verklighet och forskningens hypotesdrivna metodik, en utmaning som inte är enkel. Det är särskilt viktigt att finna områden där forskningen kan bidra men också att finna ett gemensamt språk, gemensamma intressen, gemensam förståelse och gemensam problemorientering för ett konstruktivt samarbete. Det finns ett ackumulerat kunskapskapital i forskningen men också i praktiken som inte utnyttjas eller omsätts. Kunskapsuppbyggnad och samverkan behöver inte nödvändigtvis vara att starta från början i varje fråga eller problemområde. Ett transparent kunskapsutbyte borde kunna tillkomma genom sociala arenor där pålitliga och kreativa band knyts.

Kommunförbundets uppdrag

Kommunförbundet Skåne (KFSK) har utarbetat en strategi för samverkan/samarbete mellan kommuner och forskning rörande miljö och samhällsbyggnad. En programförklaring har skrivits med flera uttalade mål för verksamheten. Dessa kan sammanfattas som skapandet av mötesarenor, verka för ökad kontakt mellan kommuner och forskningen samt att öka inflödet av kunskap och inspiration till den kommunala utvecklingen. Kommunförbundet Skåne intar här en roll och en position som kunskapsförmedlare och projektutövare som av olika skäl inte kan hanteras av varje enskild kommun eller av enskilda forskare. Det behövs en aktör som kan tjäna som länk mellan kommunerna och forskningen.

Det finns önskemål från kommunerna att KFSK åtar sig den rollen genom att vara den som agerar processledare, förmedlar, skapar kontakter mellan aktörer och ger aktuella kunskapsöversikter.

Som ett led i att utveckla KFSK:s roll som länk mellan forskning och samhälle har ett forum benämnt, *tankesmedja*, lanserats för att skapa en plats för möten och diskussion mellan aktörer. Fyra tankesmedjor har genomförts sedan hösten 2010 då projektet startades upp. Syftet med tankesmedjorna är att skapa dialog, att fånga upp idéer och intresseområden från kommunerna samt identifiera frågor där forskarna kan bidra i samverkansprojekt. Som ett resultat av dessa möten har begreppet forskningskommun lanserats. En forskningskommun är en kommun som visar på ambitionen att ha en kunskapsdriven organisation och som strävar efter att skapa kontakter med forskningen genom projekt, kommundoktorander och med informationsutbyte.

För att fördjupa kunskapen om kommunernas position i förhållande till forskningsvärlden har intervjuer genomförts med kommunföreträdare på chefsnivå inom miljö- och samhällsbyggnadsområdet under hösten 2011. Denna undersökning sammanfattar resultaten från intervjuer och kartläggningar av forskningsbehov för att finna likheter och skillnader mellan kommuner i deras syn och önsknings gentemot forskningen inom området miljö och samhällsbyggnad.

Intryck från tankesmedjorna återges och sätts i relation till intervjuerna ute i kommunerna. I det följande presenteras analyser baserade på dessa intervjuer och tankesmedjor. Resultat från en workshop som handlade om att ta fram kriterier för konceptet forskningskommuner redovisas också här. Analysen är ensidig i den meningen att enbart kommunernas synpunkter sammanställts, men den får utgöra ett avstamp för att gå vidare med mer konkreta aktiviteter tillsammans med forskarsamhället. Grundläggande frågor för både forskningen och den kommunala praktiken är om forskningsresultaten kan komma till användning och hur forskningsresultaten kan påverka den kommunala verksamheten. En

viktig fråga för forskningen är hur man kan bidra till att ge kunskap till kommunernas omställning till ett hållbarare samhälle och vilka förutsättningar som behövs för omställningen.

Metodik

Gruppdiskussioner vid tankesmedjor

Vid fyra tankesmedjor har forskning i kommunal samverkan diskuterats. I runda tal har 150 personer från kommuner och forskarsamhället haft tillfälle att reflektera över samverkansformer och andra forskningsrelaterade frågor vid tankesmedjorna. Diskussionerna fördes inom grupper med 5-10 deltagare i varje, i två relativt korta pass, cirka 40 minuter vardera.

Anteckningar från varje grupp fördes och överlämnades till organisationerna. Dessa anteckningar utgör materialet för analysen.

Intervjuer med kommunala chefer

Som ett led i att orientera sig om Skånes kommuners förhållningsätt till forskning och innovation har platsbesök i kommunerna genomförts. Mötena har riktat sig till beslutsfattare och tjänstemän/-kvinnor i ledande position i kommunerna. Totalt har 24 av 33 kommuner besökts och i runda tal 50 chefer inom miljö och samhällsbyggnad intervjuats. Urvalet är representativt med större, mellanstora och mindre kommuner, strukturellt och geografiskt spridda i Skåne. I huvudsak har miljöchefer, samhällsbyggnadschefer, stadsarkitekter, planarkitekter och kommunekologer intervjuats. Dock har antalet miljöchefer varit något överrepresenterade bland dem som intervjuats, vilket kan ha påverkat svaren i viss riktning.

Diskussioner vid intervjuerna har utgått från basfrågor som till del framtagits vid gruppdiskussioner i tankesmedjorna. Uppföljningsfrågor har också ställts beroende på dynamiken i samtalet, vilket kunnat variera något från kommun till kommun. Följande frågor som även diskuterats vid tankesmedjorna har ställts till kommuntjänstemännen;

1. På vilket sätt kan vi hitta samverkansformer mellan forskningen och kommunerna?
2. Bör det finnas utrymme för ”nerifrån och upp” verksamhet och perspektiv, det vill säga att kommunerna initierar forskning och att forskning bedrivs i en dialog mellan forskning och praktik?
3. Hur kan man göra forskningsresultat intressantare och se till att fler kommunföreträdare engagerar sig?
4. Vilka områden bör prioriteras när vi nu går ett steg vidare och konkretiserar programförklaringen?
5. Hur kan dessa projekt vidareutvecklas? Samarbete med lärosäte? Kommunförbundet driver dessa? Annat sätt?
6. Hur kan man se till att forskning och innovation på bästa sätt stödjer politikutformning och framtidsinriktad verksamhet?
7. Vad är det som behövs i din organisation för att kunna arbeta på det sättet?
8. Vilka förväntningar har ni på Kommunförbundet avseende konkret forskningssamverkan med lärosätena, i enlighet med programförklaringen?

Workshop

Ytterligare frågor som diskuterats vid en workshop om forskningskommuner är;

9. Hur kan forskning i kommunal verksamhet utvecklas?
10. Behövs forskningssamverkan och varför?

11. Vilka åtaganden kan kommunen ta? Exempelvis kommun-doktorander.
12. Vilka kriterier ska gälla för en forskningskommun?
13. Hur ska forskning och samverkan implementeras i kommunal verksamhet?
14. Var finns resurserna till att bedriva forskningssamverkan?

I det följande redovisas intryck från fyra tankesmedjor, från intervjumaterialet och från en workshop med temat ”bli en forskningskommun”, en slutdiskussion sammanväger de olika utvärderingarna. De analysmetoder som använts finns mer utförligt redovisade i en bilaga sist i denna rapport (bilaga1).

Resultat

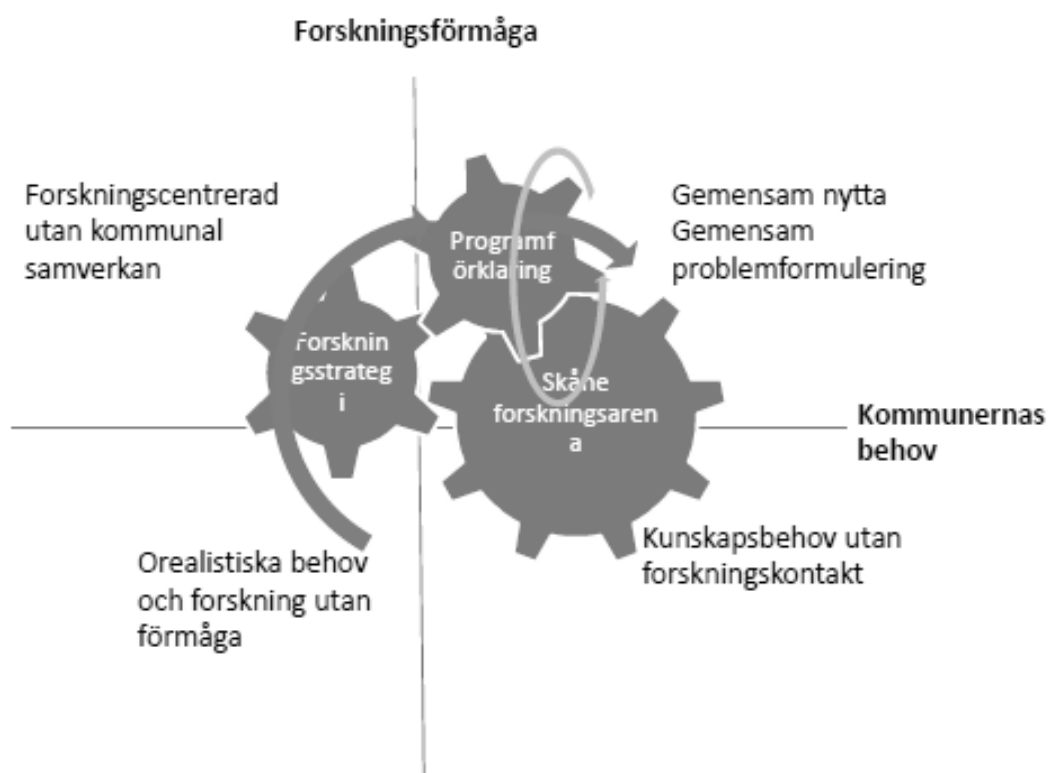
Intryck från tankesmedjor

De fyra tankesmedjor som genomförts i Kommunförbundet Skånes regi har utgått från den forskningsstrategi som formaliserats i en programförklaring (www.kfsk.se).

Den första tankesmedjan var en orientering för att identifiera områden som kommunerna finner angelägna att knyta forskningskontakter kring. Vid den tankesmedjan togs en så kallad ”mind map” fram som strukturerar de olika intresseområdena. Syftet var att skapa en minneskarta över begrepp, processer och kommunala områden för konstruktionen av en helhetsbild inom området miljö och samhällsbyggnad. Kommunerna själva har utpekat miljö och samhällsbyggnad som ett område där ny kunskap behövs för att möta framtidens utmaningar. Två huvudlinjer kan skönjas från denna tankesmedja, en som rör budskap och kommunikation och en som rör tekniska och processrelaterade frågor. Till den förra hör utbildningsfrågor och dialogmodeller och till den senare hur vi kan tackla klimatförändringen, applicera alternativa energiformer eller effektivisera energianvändningen från ett tekniskt perspektiv. Vidare kan vi konstatera från diskussionerna att kommunerna är olika långt framme, har olika förmåga och olika stora möjligheter att tackla forskningsfrågor. På forskningssidan kan motsvarande situationer beskrivas, projekt med väl utvecklade samarbeten exempelvis inom biogas finns, medan andra forskningsinstanser nyligen börjat intressera sig för samhällsfrågorna. Här kan nämnas exempelvis forskning inom urban design och att analysera buffertkapacitet mot klimatförändringen.

Vi kan från dessa intryck konstruera ett fasdiagram över olika lägen där forskningens förmåga respektive kommunens behov av forskning kan åskådliggöras. I fasdiagrammet indikeras vilken riktning som KFSK kan driva forskningsfrågorna från ett kom-

munalt perspektiv. Figur 1 visar att KFSK önskar driva processen mot gemensam nytta och problemformulering.

Figur 1. Analys av samspelet mellan kommuner och forskning och den katalyserande roll som KFSK spelar för att öka samverkan, driva projekt och främja forskning i samverkan med kommunala aktörer. Fri tolkning av tankesmedjan.

Tankesmedja 2 var en uppföljning av miljöaspekterna och inriktade sig mot gröna visioner. Ett grundantagande är att forskning leder till utveckling av samhället. Kommunerna är till olika grad involverade i forskningsprocesser trots att ungefär 5 % av forskningsfinansieringen kommer från kommunerna. Även om många kommuner ser forskningens möjligheter är denna potential långt ifrån utnyttjad i dagens samhälle. Deltagarna i tankesmedjan lyfte fram frågor kring infrastruktur, förtätning och urbanisering. Hur kan man förebygga att vissa kommuner blir avfolkningsbygder och vissa alltför tätt befolkade och segregerade samhällen? Mer forskning kring stadsplanering och hänsyn till problem med kopplingen mellan stad och landsbygd framkom som viktiga frågor.

Det regionala perspektivet med partnerskap och gemensamma program mellan akademi och kommunal praktik efterlystes. En viktig process är att hitta barriärbrytande inslag som tar kommunerna ut ur ”komfortzonen” och vågar utmana traditionella tanke-sätt.

Tankesmedja 3 belyste begreppet ”forskningskommun” med exempel från hur finska kommuner deltar i forskningssamverkan. I den finska modellen utses forskningskommuner enligt vissa övergripande kriterier där forskningsfrågor kring demokrati och ledning, kommunal service, personalstrategiska frågor och fungerade samhällsstruktur belyses. På liknande sätt kan miljö och samhällsbyggnad i Skåne hitta strategiska utgångspunkter som integrerar olika kommunala verksamhetsområden och som ger ett mervärde för den enskilda kommunen i olika samverkansprojekt mellan kommunerna. Syftet med forskningskommuner i Finland är att producera systematiska och jämförbara uppgifter om förändringsprocesserna i samband med strukturreformer. De har tre större projekt som är finansierade med fonder från bland annat de forskningskommuner som deltar. Samarbetspartner i dessa projekt är universitet och högskolor, kommunförbundet, kommunerna och olika ministerier.

I Sverige finns exempel på en centrumbildning vid Umeå universitet, CERUM som har uppdraget att samverka med den kommunala sektorn. Ett exempel på samarbete mellan kommunerna, regionen, staten och EU är ACANALYS, kompetens för analys av hållbar tillväxt i Västerbotten som har som målsättning att skapa en social och ekonomisk tillväxt i regionen. Forskarna analyserar regionens utveckling och baserar sina analyser på de resurser som finns i relation till tillgångar och produktionsresultat. Tillgångar är bland annat kompetens, infrastruktur, och näringsliv. När en kommun anställer disputerade, underlättas dialog och överföring av kunskap mellan universitet och kommunal sektor.

I analysen av dialogerna från tankesmedjorna påvisas att det *kommunala engagemanget* är beroende av en *stödstruktur* för att sam-

manföra forskning och praktik. Ett problem som belystes var tidsfaktorn där tjänstemännen på den kommunala sidan har svårt att få tiden att räcka till för att etablera samarbetsformer och skriva forskningsrelaterade projektansökningar. Även på forskarsidan framkom att tiden var pressad och att den forskartid som finns avsatt för samarbete med det omgivande samhället ofta ligger utanför ordinarie arbetstid. Tankesmedjan uttryckte önskemål av att etablera en formell struktur som kan fungera som brobyggare mellan universitet/högskolor och den kommunala sektorn. Risk finns annars att projekten ute i kommunen blir avhängiga av så kallade eldsjälar.

Från diskussionerna kan fyra former för samverkan identifieras, dessa benämns ”Knuffa”, ”Dra”, ”Utbyte” och ”Integration”. ”Knuffa” betyder att forskningsfrågorna har sin grund i den traditionella forskningen och kommunerna är med som passiva studieobjekt. Detta arbetssätt kan vara tillämpligt när avnämaren inte är medveten eller har kapacitet att hantera problemområdet. ”Dra” innebär att frågorna riktas mot forskningen från kommunerna för att extrahera resultat och kunskap, i denna modell utgår initiativet från ett kommunalt projekt där kommunerna söker få forskarna intresserade som rådgivande partners. Forskarna kan här underlätta genom att göra resultaten tydliga och förståeliga. Med ”Utbyte” menas att partnerskap ingås där insamlandet och användningen av resultaten är ömsesidig. Partnerskap kan vara framgångsrika när det finns en ömsesidig förståelse för problemområdet och varandras arbetsvillkor. Den fjärde modellen, ”Integration” är en storskalig kunskapsplattform som innehåller delar av de andra formerna, men som systematiskt skapar kontakt och utbyte som leder till systematisk kunskapsuppbyggnad. Modellen med tankesmedjor är en ingrediens i en sådan integrerad ansats.

Tankesmedja 4 belyste finansieringsmöjligheter för samverkansprojekt mellan offentlig sektor och forskningen. Begreppet forskningskommun presenterades också i tolkning av tre Skånekommuner, Malmö, Sjöbo och Trelleborg. Dessa kommuner redogjorde för sitt arbete med att utveckla forskningsdimensionen i sin

kommunala verksamhet. Företrädare för regionen och för nationella forskningsråd fanns representerade och gav en bild av de områden som är aktuella just nu.

Sammantaget konstaterades att behovet av fler gränsgångare mellan forskning och praktik är stort. Det är ofta svårt att hitta in till lärosätena och få kontakt med rätt forskare. Det akademiska meriteringssystemet skulle behövas se över och samverka med samhället prioriteras högre. Viktiga områden som lyfts fram i samband med den workshop om forskningskommuner som föregick tankesmedjan var att samverka med lärosätena stärker kommunernas egen möjlighet till utveckling. Vikten av politikerengagemang och tid för deltagande i forskningsprojekt som del i en kommunal tjänst anses som viktigt för att skapa forskningskontakt.

Det är inte alltid pengarna som är huvudsaken utan de gemensamma värderingar och idéer som uppstår kan leda till hållbar samverkan. Långsiktig samhällsanalys behövs och all forskning kanske inte kan manifesteras i omedelbar samhällsnytta. Viktiga forskningsresultat kan hamna mellan stolarna i praktiken för att ingen äger frågorna i kommunen. Akademin behöver dock fånga upp skeenden i samhället, till exempel hur olika planverktyg kan utvecklas som leder till omställningar av samhället där medborgarna kan bli delaktiga och pådrivande.

En kunskapsplattform kring planeringsfrågor och regional utveckling i samverkan med forskningen behöver byggas.

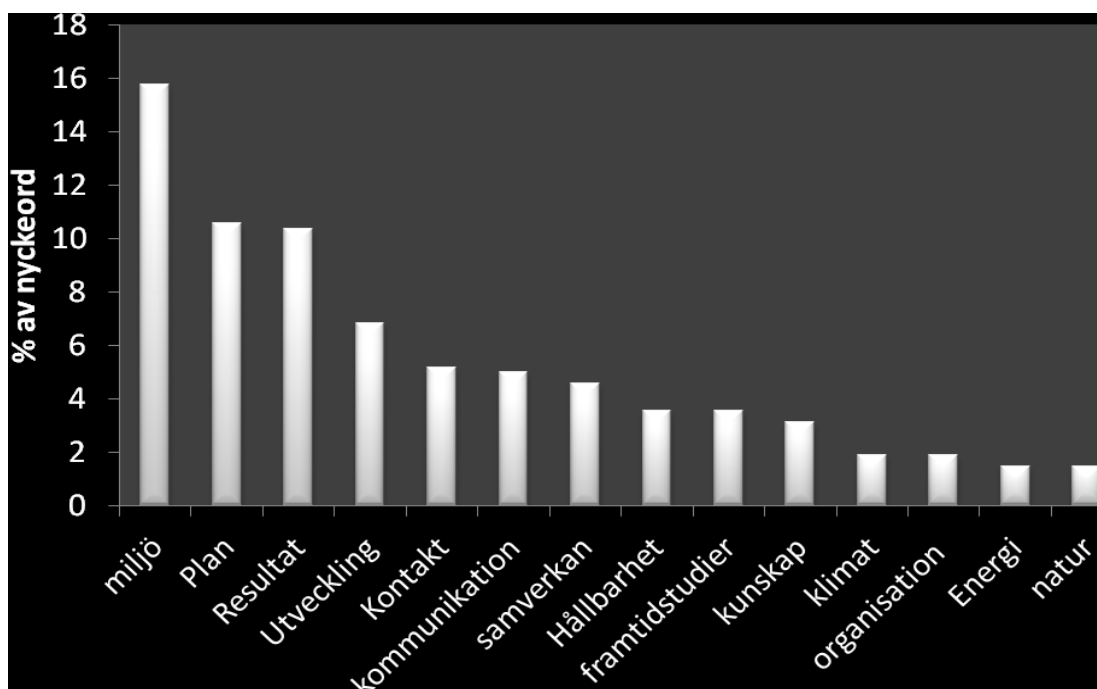
Nyckelordsanalys av kommunbesöken

Svaren från kommunchefen på intervjufrågorna täcker många olika aspekter av kommuntjänstemännens/-kvinnornas vardag. I det följande ges en sammanfattning av gemensamma faktorer som har filterats ut från svarmaterialet. En utgångspunkt är hur väl svaren och intrycken från svaren överensstämmer med de resultat som framkommit vid de fyra tankesmedjor som genomförts i

Kommunförbundet Skånes regi, den 6 december 2010, den 26 april 2011, den 11 november 2011 och den 24 april 2012.

En intressant fråga är om kommunerna skiljer sig åt i förhållande till hur ofta de nämner olika nyckelord. Har olika kommuner olika hjärtefrågor som de ser som viktiga att få utveckla i samarbete med forskningen? Vad kan eventuella skillnader bero på?

Figur 2 visar hur nyckelorden ordnas efter förekomst i intervjuerna för det totala materialet. Miljö och plan är de i särklass mest förekommande orden oberoende av kommun.

Figur 2. Rankning av nyckelord efter förekomst vid intervjuer med tjänstemän i kommunerna.

Statistisk analys av frekvensen av nyckelord visade skillnader mellan kommunerna i deras svar och tyngdpunkt i användandet av nyckelord i intervjusvaren. Efterföljande gruppering indelar kommunerna i fem kategorier baserade på likheter/olikheter i nyckelord och begrepp. I tabell 1 framgår resultaten från analysen, vi ser att grupperna är olika stora men att grupp 1 och 2 lyfter fram miljö som det centrala, för grupp 3 och 4 är forskningsresul-

tat viktigast och för grupp 5 är planeringsprocesser viktigast i relation till forskningen. Flest antal kommuner finns i grupp 2 och 3. Dessa kommuner framhäver miljö och forskningsresultat som det primära att få ta del av, särskilt i relation till kontakter med forskningsamhället.

Tabell 1. Resultat från gruppering av nyckelord och hur kommunerna ordnas i relation till dessa. Turordningen av nyckelorden är enligt hur vanliga de är i svaren från kommunerna ex. miljö rankas främst i grupp 1 och 2.

Nyckelord	Kommun
1. Miljö-samverkan-resultat-utveckling-klimat-hållbarhet	Hörby, Sjöbo, Skurup, Höör, Lund
2. Miljö-organisation-samverkan-kunskap-natur-resultat	Svedala, Båstad, Svalöv, Malmö, Bromölla, Helsingborg
3. Resultat-kontakt-miljö-hållbarhet	Örkelljunga, Perstorp, Klippan, Lomma, Eslöv, Staffanstorp, Ystad
4. Resultat-miljö-kommunikation	Ängelholm, Vellinge, Osby
5. Plan-miljö-kunskap-hållbarhet/resultat	Burlöv, Hässleholm, Kristianstad

Tolkningen av grupperingen ger vid handen att samtliga kommuner har ett positivt och generellt förhållande till forskningsfrågorna eftersom forskning är gemensam utgångspunkt för samtliga kommuner. Förväntningarna på hur forskningen kan bidra varierar något i betydelse mellan kommunerna men samverkan, kommunens organisation, kontakt och kunskapsöverföring är gemensamma värdeord som lyfts fram som viktiga. Vi kan se att miljöfrågan är viktig, att kontakter med forskningen önskas och att kommunerna ser forskningens framsteg som viktiga för sin egen utveckling. Tre kommuner nämner särskilt ofta planeringsprocesser i förhållande till miljöfrågor och kunskap på området.

I sammanfattning, skillnaderna mellan kommunerna är små och förefaller vara i enskilda frågor som rör energi, hållbarhet, natur och klimat.

Workshop om forskningskommuner

En workshop om ”forskningskommuner” genomfördes i april 2012 med deltagare från kommunerna, lärosätena, Region Skåne och Länsstyrelsen i Skåne. Den syftade till att ta fram kriterier eller påståenden om begreppet forskningskommun och vad begreppet står för. Nedan följer de påståenden om begreppet forskningskommun som framtofs av deltagarna under workshopen;

1. En forskningskommun innebär samverkan mellan kommuner som ingår i ett kluster.
2. En forskningskommun kan ge input till en utveckling av en samhällsrelevant utbildning.
3. En forskningskommun samverkar med högskolor och universitet för att ta fram ny kunskap som är av relevans för verksamheten – både som medproducent och kunskapsstör.
4. En forskningskommun *inset* att samverkan med lärosätena stärker deras egen möjlighet till utveckling.
5. I en forskningskommun ska forskningsprojekt bedrivas – en öppenhet ska finnas för att ta emot doktorander och studenter på VFU. Kommunrelevanta examensarbeten ska uppmuntras.
6. En forskningskommun samverkar med lärosätena för att utveckla nya kommunikationsvägar och mötesplatser (såväl fysiska som virtuella).
7. En forskningskommun vilar inte enbart på ”eldsjälar”, även om de kan ha en central roll initialt.
8. En forskningskommun bedriver evidensbaserat utvecklingsarbete (forskning används inte för att legitimera redan fattade beslut).
9. En forskningskommun uppmuntrar personalen att ta aktivt del av forskning.
10. Arbetstid som insats i projekt är nödvändigt för engagemang.
11. En kommun med politiker som tror på forskning.

12. Plattform som länkar mellan kommunens önskan till forskningsprojekt och forskarens intressen.
13. I samverkan med akademi säkrar kvalitet, top notch.
14. Forskningsresultat behöver kommuniceras till kommunerna och mottas.
15. En forskningskommun är en kommun som kommunicerar baserat på kunskap.
16. En forskningskommun arbetar för långsiktig samhällsutveckling.
17. En forskningskommun tar vara på internationell kunskap – omvärldsbevakning.
18. Kombinera forskning och tjänst inom kommunen.
19. Forskningskommuner behöver utveckla nya begrepp i samverkan med lärosäten exempelvis vad gäller den tredje uppgiften.
20. En forskningskommun behövs som motvikt till inkubatorer etcetera det vill säga samhällsnytta i förhållande till näringslivets behov.
21. En forskningskommun tar tillvara på den forskarutbildade personalens kompetens och ger möjlighet till fortsatt utveckling, exempelvis genom nätverk med andra kommuner och lärosäten.
22. En forskningskommun uppmuntrar sin personal att delta i forskningscirklar och även att starta sådana.
23. En forskningskommun har en praktiskt grundad kunskap som kan överföras till både forskning och utbildning.
24. En forskningskommun kan innebära samverkan med andra kommuner och kommuner i andra länder.
25. Samverkan med högskolor och universitet är i synnerhet centralt för kommuner där lärosätena inte är belägna. Samverkan kan användas som marknadsföring.
26. En forskningskommun kommunicerar resultat från de forskningsprojekt som genomförs i kommunen på ett lättillgängligt sätt.
27. En forskningskommun är utvecklingsbenägen.
28. En forskningskommun köper konsultforskning.

29. Stöd för samverkan inom EU:s program söks med delat ansvar mellan kommuner och forskning.
30. En forskningskommun är en attraktiv kommun.
31. En forskningskommun har en förankrad och tillämpad forskning.
32. Forskningskommun tillför regional samverkan.
33. En forskningskommun är en kommun som anställer doktorander.
34. En forskningskommun har en internationell förankring.
35. Forskningens fokus på mjuka värden, exempelvis investering och cost-benefit.

Av dessa 35 påståenden utvaldes påståendena numrerade 1-18 som särskilt viktiga argument av deltagarna. Av dessa 18 utvalda rankades 16 påståenden individuellt av deltagarna. De individuella rankingarna genomgick statistisk bearbetning som framgår av Tabell 2.

Tabell 2. Statistisk analys av individuellt rankade påståenden. Påstående 4, 10, 13, 1 och 3 utgör de påståenden som de flesta var överens om och som bör gälla för en forskningskommun ordnade efter betydelse.

Påstående
4. En forskningskommun <i>inser</i> att samverkan med lärosätena stärker deras egen möjlighet till utveckling.
10. Arbetstid som insats i projekt
13. I samverkan med akademi säkrar kvalitet, top notch
1. En forskningskommun innebär samverkan mellan kommuner som ingår i ett kluster.
3. En forskningskommun samverkar med högskolor och universitet för att ta fram ny kunskap som är av relevans för verksamheten – både som medproducent och kunskapsturist.

Påstående nr.4 är den som uppvisar mest samstämmighet mellan deltagarna och speglar därmed gruppens åsikter mer än andra påståenden. Arbetstid i forskningsprojekt (10) framstår som ytterligare en intressant möjlighet, enligt deltagarna. Kvalitetsfrågor är

viktiga i det totala urvalet av påståenden men inte lika många ansåg detta vara betydelsefullt i den individuella rankingen. Framtagandet av ny kunskap behöver inte vara centralt för att vara en forskningskommun utan befintlig kunskap kan omsättas och tillämpas. Tillämpningen av kunskap och samverkan med forskningen och mellan kommuner anses viktigare även om variationen mellan deltagarnas åsikter var större för dessa specifika påståenden.

Intryck från kommunbesöken

I det följande redovisas resultatet från de 24 kommunbesöken i kondenserad form. Redovisningen bygger på minnesanteckningar och memos (nedtecknande av forskarens intryck och reflektioner i direkt anslutning till intervjuerna). Materialet är sammanställt i förhållandevis oredigerad form. Således är det kommunföreträdarnas röster som talar. Ur materialet har svar och reflexioner som rör frågeställningarnas kärna extraherats. Signifikanta uttalanden i form av direkta citat har utmejslats och kursiverats. De frågor som ställts är, som tidigare redovisats:

1. På vilket sätt kan vi hitta samverkansformer mellan forskningen och kommunerna? Med utgångspunkt från KFSK programförklaring.
2. Bör det finnas utrymme för ”nerifrån och upp” verksamhet och perspektiv, det vill säga att kommunerna initierar forskning och att forskning bedrivs i en dialog mellan forskning och praktik?
3. Hur kan man göra forskningsresultat intressantare och se till att fler kommunföreträdare engagerar sig?
4. Vilka områden bör prioriteras när vi nu går ett steg vidare och konkretiserar programförklaringen?
5. Hur kan dessa projekt vidareutvecklas? Samarbete med lärosäte? Kommunförbundet driver dessa? Annat sätt?
6. Hur kan man se till att forskning och innovation på bästa sätt stödjer politikutformning och framtidsinriktad verksamhet?

7. Vad är det som behövs i din organisation för att kunna arbeta på det sättet?
8. Vilka förväntningar har ni på Kommunförbundet avseende konkret forskningssamverkan med lärosätena, i enlighet med programförklaringen?

Det första redovisningsavsnittet (Hur ska forskningen bli intressantare?) diskuterar olika modeller för kommunikation. Det avsnittet uppehåller sig vid svar som ges på fråga 2-3 samt 5-6. Del två rör sig om vilka faktiska forskningsområden kommunerna efterfrågar, där ges svar på fråga 4. Det tredje avsnittet handlar om idéer hur forskningen ska organiseras och om Kommunförbundet Skånes roll som forskningssamordnare, där ges svar på fråga 1 och 8. I redovisningen nedan pekas inte någon enskild kommun ut särskilt, då det är det samlade intrycket som är intressant för analysen. Grupperingen är gjord för att urskilja ett mönster och skapa en grundstruktur av data.

Hur ska forskningen bli intressantare för kommunerna?

Miljö- och samhällsbyggnadschefer och övriga som deltagit i intervjuerna menar att kommunerna ofta arbetar kortsiktigt och med de akuta problemen som finns för handen. Det behövs en långsiktighet i tänkandet och där kommer forskningen in som kan ge både en bakgrund och en framsyn. Samhällsekonomisk analys av kommunala beslut kunde ställas mot hårda värden och en slags kostnad/nytta analys genomföras. Arbetet i samverkan med forskningen behöver bedrivas långsiktigt och samhällsinriktat. Frågor som har intresse för kommunen från ett strategiskt perspektiv är kommunens attraktionskraft samt hur man kan hantera struktur-omvandlingar av demografisk natur inom kommunen. Det ses också som viktigt att arbeta med nationellt perspektiv och vara del i samhällsutvecklingen. Att påverka lagstiftning och att ge råd och stöd.

Dessa övergripande frågor ses som viktiga i samarbetet med forskningen, det finns dock två aspekter som är särskilt relevanta:

människors välbefinnande i sin livssituation (där ligger tyngdpunkten) och hur kan man skydda den miljö i vilken man lever. Citat: *Den mänskliga faktorn är viktig, så vi mår bättre och inte blir sjuka!*

Tvärvetenskap för hållbar samhällsbyggnad!

Det efterfrågas fler beteendevetare i samhällsplaneringen, det gäller mycket att förändra attityder. Fler tvärvetenskapliga projekt där olika kompetenser möts eftersom miljö- och samhällsfrågor går över ämnesgränser behövs. Frågor som kan ställas tvärvetenskapligt är bland annat; Ska man bygga tätt nära centrala funktioner eller utspritt kring centralorten för att minska miljöpåverkan? Tvärvetenskapliga resultat kan redovisas till politiker inför beslut, därmed kan mer bredd i underlaget ges. Viktigt är att *grunda besluten på fakta för en hållbar utveckling/samhällsplanering!* Hållbar utveckling anses som det övergripande och sektorsövergripande nyckelbegreppet. Hållbar utveckling, där alla kriterier måste uppfyllas: ekonomiska, sociala och miljö. Ett tvärasektoriellt arbete med forskningen ses som mycket angeläget för att åstadkomma en kursändring som leder till ökad hållbarhet.

Kompetensförsörjningen i framtiden diskuteras också av flera kommunföreträdare. Det behövs bra och stimulerande miljöer för duktiga medarbetare så att kommunerna blir attraktiva arbetsplatser. Samarbete med olika universitet, forskningsskolor och program behöver utvecklas. Samarbete inom Öresundsregionen önskas där man kan gå längre och djupare i samverkansformer och projekt.

De intervjuade anser att man i större utsträckning borde anpassa utbildningar vid högskolorna tvärvetenskapligt, till exempel teknik/biologi. Fler plattformar för dialog behöver utvecklas. Exempel är frukostmöten, korta seminarier, workshops, med mera som kan vara fungerande fora. Tankesmedjorna vid KFSK är ett steg i denna riktning. Forskningen blir intressantare om den svarar mot en fråga som kommunerna är intresserade av! Det finns givetvis

också forskningsfrågor som är intressanta för kommunerna som de inte hunnit beakta eller insett betydelsen av. Detta framgår av den tidigare redovisade dokumentationen från tankesmedjorna.

Efter att ha tagit del av KFSK:s programförklaring upplever några av dem som intervjuats att samhällsbyggnad är större än miljöfrågorna. Frågorna upplevs dessutom som bredare än så, det borde ingå hälsa, skolan med mera i miljö och samhällsbyggnad. Man anser att det vore olyckligt att begränsa definitionen. Man borde i stället tala om *hållbar samhällsbyggnad!*

Samarbete med lärosäten

Den kontakt som finns med lärosätena upplevs ofta vara ytlig och sporadisk. Det finns studenter som hör av sig med frågor om projekt, de vill tillämpa sitt examensarbete i kommunerna. Ett problem är att tema är bestämt i förväg, alltför sällan finns reella behov i kommunen av just det område som föreslås från handledare vid högskolan. Ibland har kommunen studenter som gör sitt examensarbete i kommunal verksamhet, vissa studenter har anställts en kort period under projektet. I sådana fall avsätter kommunen handledningsresurser. När det är forskningsprojekt, är frågeställningen mer avancerad och långsiktigt intressantare än vanliga utredningsuppdrag.

Ett exempel som gavs var att Lunds universitet genomförde ett tvärsektoriellt projekt mot kommuner. Dock upplevde man, i det här fallet, att det inte fanns någon koppling tillbaka till kommunen från universitetets sida. Ömsesidig påverkan ses som viktig i samverkan. Det finns till exempel studenter, som har fått arbete i kommunen efter sin examen och medarbetare som är inne och föreläser på universitetet men det finns ingen systematik i samarbetet.

Det framhålls också att medborgarna i större utsträckning bör delta i planering och se resultaten från forskningsprojekt i samverkan med kommuner. De kommer då djupare in i planeringsprocessen.

Forskare kan kopplas till processen och ta hand om vissa frågor som är viktiga för kommunen. KFSK:s workshops är en träffpunkt där forskare och praktiker kan träffas i så kallad ”design dialog”. Det innebär en interaktiv arbetsform tillsammans med alla från kommunen som är berörda och forskarna. En form av aktionsinriktad ansats, således.

Vidare framhålls att medarbetare som arbetat länge i kommunen har en stor kunskapsbas, man ska inte glömma bort dem! Erfarenhetsöverföringen är viktig. Forskningssamarbete är bra för erfarna medarbetare. Värdefull kunskap tas tillvara.

Kommunikation

Att hitta en metod att kommunicera med forskarna ses som viktigt. De intervjuade ser gärna att kommunerna sammanförs på en arena där olika professioner inom samhällsbyggnad, forskare och praktiker möts fysiskt och pratar med varandra. Tankesmedjorna är ett exempel på en arena där möten kan skapas och där teorin förs ännu närmare verkligheten. I de flesta kommuner finns uppdraget att teknik, miljö och samhällsbyggnad ska samarbeta och utveckla planer tillsammans. Konceptet med tankesmedja kan utvecklas ytterligare inom ramen för begreppet forskningskommun. Översikter om vad har forskare gjort i andra kommuner, nationellt eller internationellt kan skapa motivation för kommuner som inte upprättat samarbete med forskningen.

De allra flesta av dem som intervjuats är överens om att det behövs mer av ”bottom up” perspektiv och att det bildas nätverk där man kan träffas och diskutera praktiska behov, Citat:

”Suga upp behov. Dialog. Bottom up behövs. Medarbetarna blir mer engagerade om de är med och identifierar problemen. Har kommunerna varit med och påverkat forskningen blir engagemanget större. Peppa kommunerna att uttrycka forskningsbehov! Jobba genom redan etablerade nätverk”.

För att konkretisera forskningen, behövs en kommunikatör som kan kommunicera med forskare och med vanliga människor. Transparens i forskningsprocessen ses som viktig. Långsiktiga forskningsprojekt borde kunna presenteras kort och precist med konkreta resultat och förslag på tillämpningar.

Forskningen möter politiken

Det finns argument för att kommuner driver en verksamhet som skulle kunna underbyggas mer med forskningsresultat. Verksamheten borde bli mer kunskapsstyrd. Forskarna kan se argumenten. Forskare är en pusselbit i helheten men med nya synsätt. Vilka steg kan tas?

Enligt de intervjuade, handlar det om mötet politik och forskning, två olika poler; politiker på kommunalnivå är inte specialiserade, men de behöver förstå specifika sammanhang som exempelvis klimatförändringens drivkrafter. Forskare är motsatsen, de är djupt specialiserade, men behöver vidga sig för omvärldens kunskapsbehov. Det är ofta två skilda världar som möts, därmed erbjuds också en utmaning att skapa kommunikation och medvetenhet.

Forskare kan beskriva konsekvenserna av till exempel en detaljplan för politiker i form av scenarier eller konsekvensanalyser. Forskningen skulle kunna hjälpa till att forma underlag för beslut och bedöma konsekvenserna av tillämpningarna av resultaten. Forskarna kan också bidra till att visa hur kan kommunen kan dra nytta från de forskningsresultat som finns? Praktiska exempel behövs som pedagogiska verktyg. Ett påstående som återkommer från de intervjuade är att forskningen ska vara lättillgänglig och behöver nå ut bättre till politiker.

Överlag anser man att det borde forskas mer om hur politiska beslut går till och hur processer startas och genomförs. Översiktsplaner utgör viktiga verktyg för planering inom kommunerna, ofta saknas en metod om hur man processar fram en översiktsplan.

Språket bör vara så konkret som möjligt i rapporter och information för att förstås av lekmän. Resultat från forskning kan leda till bättre politiska beslut!

Hur ska forskningen blir mer användarvänlig och kommunanpassad?

De intervjuade anser också att fler populärvetenskapliga resultat och rapporter behövs. Resultat kan publiceras mer i branschtidningar än vad som görs i dag. Goda exempel och även misslyckanden kan ge inspiration till både politiker och tjänstemän. Det ses som viktigt att rapporterna inte bara blir hyllvärmare utan att resultaten används i praktiska tillämpningar. Till exempel behövs sammanfattningar på ett par sidor som sammanfattar resultaten. Citat:

”Visualisera mer, genom bilder och figurer!”

En reflexion angående läsande av forskningsrapporter: Språket bör vara lättillgängligt för att medarbetare i kommunerna ska kunna ta till sig information. När rapporten kommer och man hittar ord som inte förstår, googlar man, det betyder mer tid. Då lämnas rapporten vid sidan om och man läser inte. Citat:

”Det skulle behövas fler ’lightvarianter’ av forskningsresultat.”

Det hävdas således att det behöver bli lättare att ta till sig resultaten. Närhet till praktiken efterlyses genom att frågeställningen känns igen och därigenom minskar tidsåtgången. Man behöver påfyllning av fakta men man ska också orka ta till sig den. Citat:

”Forskningen ska vara kärnfull och aptitligt förpackad.”

Prioriterade forskningsområden

En övergripande fråga som återkommer vid kommunbesöken är:

Hur gör man i en kommun för att ligga i framkant vad gäller planering inom miljö och samhällsbyggnad? Ett grönare och mänskligare samhälle eftersträvas.

Kommunen tänker för smått och kortsiktigt, lösningarna ligger längre fram i tiden och kan förstås med hjälp av samhällsanalys, menar man. Mycket av besluten är här och nu och löses ad hoc.

Sektorsövergripande helhetssyn leder till hållbar utveckling. Tvärvetenskaplig forskning med samarbete över disciplingränserna ses som viktig, den synpunkten återkommer hos flera av dem som intervjuats. Inom forskningen bör hänsyn tas till förvaltningsövergripande aspekter: Koppling med folkhälsa i bredare perspektiv, till exempel nämns sambandet folkhälsa och vattenkvalitet. Ett annat exempel, klimatförändringarna går över förvaltningsgränserna där det behövs mer av tvärvetenskapligt samarbete med tekniker och miljömedicin (folkhälsorisker)! Citat:

”Framtiden är sektorsamarbete inför framtagande av översiktsplaner. Alla ska vara med i samhällsbyggnad, socialförvaltningen och skolan. Det måste finnas en helhet i arbetet med översiktsplanerna.”

Exempel på problemområden är forskning kring akustik för trafikplanering, mineralogi, och genus/demokrati frågor. Miljöforskning (tillsyn), om hur kommunen fungerar på miljöområdet med utvecklade verktyg för utvärdering. Det skulle vara bra om kommunerna blev ett studieobjekt i tvärvetenskaplig forskning. Reella problem i samhället behöver identifieras: Miljönormer, luft, buller med mera där målkonflikter uppstår.

En majoritet av dem som intervjuats anger forskning kring översiktsplanering som ett angeläget område att forska kring.

Översiktsplanen är en process som ska hållas levande. Man hävdar att politikerna för lätt överger sina egna beslut. Översiktsplanen blir lätt förvandlad till ett dött teoretiskt instrument som inte

tas på allvar och lätt frångås. Översiktsplanering i teori och praktik – lanseras som nytt forskningsområde. Målet bör vara att man gör bättre översiktsplaner och håller fast vid dem. Det brukar vara svårt att få översiktsplanen politiskt fastlagd. Den måste fungera i praktiken. Det behövs en fördjupning på olika plan. Placering av nya bostads-, industri- och köpcentra på jordbruksmark är frågor som ska finnas i strategi och planering. Vattenfrågor i förhållande till områden där man planerar bostäder. Mer forskning kring friluftsliv och hur människor använder sig av grönområden behövs. Grönstruktur kopplat till bebyggelse som hälsomätare för befolkningen, placering av vindkraft, jordbruksmarkens bevarande etcetera är aktuella kommunala frågor där forskningen kommer in! Citat:

”Det behövs ett processtänkande i samhällsbyggnad. Hur ska vi hantera planprocessen? Det är det som är hållbar utveckling!”

Området regional utveckling behöver en bättre definition. Vad betyder det i termer av avgränsning och ansvar? Det finns ett glapp mellan agerandet från stat och region i relation till samhällsutvecklingen på kommunal nivå.

Översiktsplaner behöver utvecklas och kompletteras med miljökonsekvensbeskrivningar. Det behövs nya verktyg som kan sammanföra miljöanalyser (samlade effekter om till exempel flygplatser, byggarbete etcetera) med översiktsplaner. Mer forskning efterfrågas kring helhetssynen. På motsvarande sätt behövs övergripande analys av stadsbyggnad/stadsutveckling, särskilt vad gäller förtätning och gröna stråk. Nya koncept, som blandstaden, är intressanta och behöver utvärderas. Citat:

”Samhällsplanering. Parkeringar. Parker gröna lungor. Bevara gamla träd. Balansera!”

Flera reflexioner från de utfrågade handlar om öppna landskap och vilka principer för bebyggelse som gäller. Man önskar hjälp med utformning av detaljplaner och vad forskningen säger om

möjligheterna till ett grönare samhälle. Frågor är hur marken inom kommunen ska användas och exploateras, förtätning och ”smart” arkitektur är intressanta ingångar.

Ett talande exempel är Vittsjö, ett litet samhälle utanför Hässleholm, där fotbollslaget avancerade raskt i fotbollsdivisionen, medförde att den planerade idrottsplanen behövde bli betydligt större än vad som hade planerats i översiktsplanen. Detta antyder att en flexibilitet behöver byggas in i planeringsprocessen och att allt inte kan planeras!

Det behövs politisk konsensus på längre sikt än en mandatperiod. Nya influenser, påverkar ofta planeringen. Mer framtidsanalyser behövs men kommunerna rår inte över oförutsägbara processer, i samhället och världen. Forskning om hur vi bygger ett robustare samhälle behövs, enligt de intervjuade.

Bebyggelsens betydelse för ljudspridning och buller anges som ett angeläget forskningsområde av några av de intervjuade. I och med förtätning av bebyggelse utnyttjas i allt större grad lägen som är utsatta för störning. Effekterna av ökat buller från olika ljudkällor behöver belysas med mer forskning kring buller och störningar. Ljud och buller i samhällsplaneringen är ett eftersatt område där frågor som, ”vad är störning?” och ”vilka krav kan ställas på låga buller och störningsnivåer?” kan ställas. Bullerforskning, till exempel stressrelaterat buller framhävs som ett stort och viktigt område. ”Motbuller”, till exempel att man maskerar ett ljud med ett annat, eller att man kan skapa tysta zoner, anges som ett intressant forskningsområde. Transporter mellan platser, till exempel mellan tätorter och landsbygd omnämns också. Trafikforskning kring Skånes framtida transporter och för kollektivtrafiken behövs.

Vidare nämns ljusets inverkan på människor, där betydelsen av ljusmiljön i staden studeras.

Andra viktiga forskningsfrågor som anges är: Hur ser det ut med tillgången på rent dricksvatten i Skåne i framtiden? Hur får vi rent dricksvatten? Vattenskyddsområden. Förebygga och förhindra olyckor. Risk och säkerhetsfrågor som rör förorenat vatten och smittspridning.

Vidare framhålls vikten av mer forskning kring avloppsfrågor som berör det kommunala ansvarsområdet. Gifter i dricksvatten är en viktig fråga, kan vi föra ut avloppsslam på åkrarna? Gifter finns kvar i slammet som är svåra att bryta ned och ansamlas i våra sjöar och vattendrag.

I slutsats, kommunerna lyfter flera angelägna områden där forskningen kan bidra med kunskap. Till syvende och sist är det ändå den politiska viljan till förändring och förbättring som sätter agendan för den kommunala utvecklingen. De kommunala tjänstemännen har idéer och frågor som kan omsättas i ett närmare samarbete med forskningen.

Organisering och finansiering

För att använda forskning behövs tid och resurser samt en annan organisering och prioritering än den som finns idag. En idé är att en databas kunde byggas upp, ett kunskapscenter där man samlar allt som finns i olika områden och teman. Dit kommunerna kan vända sig för att söka information och kontakt med forskare.

Kommunerna ser också gärna att någon form av student- och doktorandpool inrättas. Där rätt examensarbete eller forskare kan matchas ihop med rätt kommunalt projekt. En samlingsplats och kunskapsnod bör bildas. Kommunerna definierar vad som ska prioriteras i dessa projekt.

Angående finansiering, hävdar flera av dem som intervjuats att det borde skapas en regional fond som kan användas av kommuner och lärosäten i samverkan för att kunna utveckla olika projekt. Citat: *"Initiera fonden, skicka frågor till kommunerna, börja med*

nätverk och en koordinator för forskning.” De finns också de som hävdar att man kan bygga samverkan ”underifrån” kring gemensamma idéer och värderingar och att pengar är sekundära i sammanhanget.

Kommunerna anmäler sig gärna som ”forskningslaboratorier”. Man avsätter gärna personal men man saknar ofta ekonomiska resurser till att själva driva projekt .

Kommunförbundet Skånes roll som forskningssamordnare

I det följande redovisas vad Kommunförbundet Skåne (KFSK) skulle kunna ha för roll i arbetet med forskning och innovation inom miljö och samhällsbyggnad.

De intervjuade menar att någon aktör måste driva detta ”projekt” och ta initiativ till aktiviteter. De flesta anser att det vore lämpligt att KFSK tar den rollen som kommunernas organisation, då KFSK har utvecklade kontakter med lärosätena. Det ses som viktigt att KFSK fungerar som ”spindeln i nätet”, samlar ihop alla diskussioner och olika synpunkter, att KFSK systematiserar information med mera. En annan roll är att samla intressanta projekt i olika kommuner, att vara ute i kommunerna för att få ett bredare perspektiv än om man bara arbetar i en kommun.

KFSK:s roll skulle kunna vara länken till lärosätena och översättare av resultat till kommunnivå. Således finns en önskan att KFSK ska förmedla forskning som är relevant för kommunerna och förbättra kopplingen mellan forskning och praktik. Citat: *”Utveckla gränsgångare! Verka för delade tjänster med lärosätena med mera.”*

Nyhetsbrev efterfrågas, en kort summering om vad finns inom forskning och framtid, eller andra intressanta forskningsresultat behövs. Marknadsför FoI från KFSK till alla som jobbar i kommunen! Citat: *”Vara kontaktförmedlare. Vara matchmaker och broker!”*

Tankesmedjan ses som ett bra forum och mötesplats för forskning och praktik. Den bör kanske kompletteras med någon form av forskningsråd för miljö och samhällsbyggnad. Det är önskvärt med dialogorienterade metoder med koppling till verksamheten. Det framhävs att det vore värdefullt som kommunanställd att arbeta ihop med forskare och skriva delar av rapporten själv. KFSK skulle också kunna starta ett nätverk för planarkitekter och kommunekologer med fokus på forskning kring översiktsplaner.

Det efterfrågas också korta seminariedagar som KFSK kunde anordna för att ge goda exempel. Citat: *”KFSK kan hjälpa till med kurser med spets. Seminarier kring intressanta och kommunrelevanta forskningsresultat.”*

”Arrangera. Engagera och Inspirera! Kvalitetsaspekterna är viktiga.”

Intressanta teman som nämns är bland annat kustzonens utveckling i relation till klimatförändringar och exploatering.

Avslutande reflexioner

Av svaren framgår att samtliga kommuner av dem som intervjuats samt deltagit i olika träffar som tankesmedjor och workshop ser mycket positivt på utökad kontakt och systematisk samverkan med forskningen. Kommunerna efterlyser mer analytiskt tänkande och långsiktighet i samhällsbyggnadsprocessen, ett systemperspektiv. I detta ser vi samstämmighet i analysen av nyckelord, analys av kriterier för forskningskommuner och kvalitativ analys av intervjuer. Samarbete med forskningen ses också som ett medel att locka till sig kvalificerade medarbetare och på sikt öka kommunernas attraktivitet.

*Man menar att en forskningskommun **inser** att samverkan med lärosätena stärker deras egen möjlighet till utveckling.*

De flesta av dem som intervjuats anser att det behövs mer av ”bottom up” perspektiv i forskningen, det vill säga att kommunerna tar initiativet till ny forskning. Detta syftar till att kommunerna får ”dra” information och intresse från forskarna och plocka på deras uppmärksamhet. Medarbetarna i kommunerna blir mer engagerade om de är med och identifierar problemen på ett tidigt stadium och medverkar i hela processen från frågor till analys och slutsatser. Systemperspektivet är framträdande i intervjuerna, forskningen bör vara sektorsövergripande och tvärvetenskaplig. Det är inom sektorn miljö och samhällsbyggnad som framtiden formas, därför behöver kommuner och forskningen tänka och arbeta i helhetsperspektiv med den bästa kunskapen tillgänglig.

Hållbar samhällsbyggnad är ett samlande begrepp som ger sektorsövergripande helhetssyn som leder till hållbar utveckling. Översiktsplanering i teori och praktik, ses av kommunerna som ett angeläget forskningsområde. Här behövs fördjupningar på många plan: stad och land, vatten i förhållande till övriga områ-

den, bostäder, grönområden och hälsa. Här kommer även detaljplanering in med karaktärsområden och förtätningsproblematik. Mer forskning kring själva begreppet regional utveckling behövs där kommunens plats som en del i regionen utgör identiteten. Kommunikation är ledordet för att mobilisera idéer och projekt, kommunerna anmäler sig gärna som forskningslaboratorier! Forskningen ska vara aptitligt förpackad och kärnfull, bygga på nätverk, tankesmedjor och olika dialogforum, det är nyckeln till framgång. Som allra viktigast ses dock helheten, att kommunen blir ett studieobjekt i tvärvetenskaplig forskning och för framtidsanalyser.

För att forskningen ska bli mer användarvänlig behövs fler ”lättvarianter” av forskningsresultat. Forskningen blir givetvis också mer tillämpad om den svarar mot en fråga som kommunerna är intresserade av. Det finns argument för att kommunerna ska bedriva en verksamhet som skulle kunna byggas under med mer forskning. Forskarna kan se argumenten och belysa konsekvenser. Resultat från forskningen kan leda till bättre politiska beslut! Dock behöver forskningen bli mer lättillgänglig.

Begreppet forskningskommun förfaller intressant för kommunerna. Exempelvis Sjöbo kommun har ambitioner att bli en forskningskommun. Kommunen vill stå för hållbar utveckling, man vill skapa mötesplatser och gynna kreativitet. Människan sätts i centrum samtidigt som Sjöbo är en del av regionen Skåne. Kommunen har antalet projekt i samarbete med högskolan som en indikator i sin årsberättelse. Ett sätt att skapa kontakter mellan kommunen och högskolan är att öka antalet samarbetsplattformar. Forskningen erbjuder en rad fördelar; en stabil samarbetspartner, kontinuitet i verksamheten, kvalitetssäkring och ger en hög svansföring för kommuner som kan leda till företagsetablering. Egenintresset drivs också av akademins kultur av meritering med internationell publicering som yttersta *in signium*. Finansiering är en viktig ingrediens för att realisera samarbetsprojekt. Forskningskommunkonceptet behöver operationaliseras genom att

forskningstid finns i kommuntjänsterna eller att kommunerna medverkar till att ha en forskare inbäddad i verksamheten.

Kommunförbundet Skåne skulle kunna ha en nyckelroll som samordnare och länk mellan kommunerna och lärosätena. De enskilda kommunerna hinner inte och kan inte ta på sig den rollen. KFSK kan finna samverkansformer och bygga en plattform med nätverk och tankesmedjor. Det behövs fler gränsgångare som skapar dialoger mellan forskning och praktik. Tankesmedjan skulle kunna kompletteras med någon form av forskningsråd för miljö och samhällsbyggnad.

Det behövs fler nätverk för dem som arbetar med översiktsplaner att samlas för att diskutera och utbyta idéer i olika former av temadagar. Korta seminariedagar kan anordnas kring angelägna forskningsresultat. Kommunförbundets roll är att vara ”matchmaker” och ”broker”. Att arrangera, engagera och inspirera! Kvalitetsaspekterna är viktiga!

Bilaga 1 – analysmetoder

Kvalitativ analys av intervjuer

Intervjuer med nyckelpersoner: miljöchefer, samhällsbyggnadschefer, planarkitekter, stadsarkitekter och kommunekologer m.fl. har genomförts på plats i 24 kommuner. I vissa fall har grupper av kommunföreträdare intervjuats, maximalt tio personer har deltagit vid intervjutillfället. I vissa fall har intervjuerna varit individuella. Varje intervju har pågått cirka 1-1,5 timme, varit semistrukturerad (Robson 1993) och genomförts med hjälp ovan redovisade frågeguide. Intervjuerna har genomförts av Karen Lagercrantz, projektledare, Margarita Lopez, projektassistent och Thomas Palo, forskningssamordnare. De intervjuer som genomförts har fördelats på utförarna i nämnd ordning. I vissa fall har två av utförarna deltagit vid datainsamlingen. Intervjuerna har själva i varierande grad varit aktiva och deltagit i diskussionen under intervjuerna, varför man inte kan utesluta en viss påverkan från dem som ställt frågorna. Frågeguiden och programförklaringen för FoI för miljö och samhällsbyggnad har kommunicerats via e-post på förhand. I direkt anslutning till intervjutillfällena har s.k. *memos*, nedtecknande av intryck och summering av minnesanteckningar, genomförts. Intervjuerna genomfördes under vecka 36-03 2011/2012.

I analysen av intervjusvar har sökts efter den röda tråden och mönster, de talande citat som återkommer i informanternas beskrivningar har mejslats ut, för att bit för bit skapa en bild av det studerade fenomenet. En allmän modell för kvalitativ databearbetning med kondensering av intervjumaterialet har följts, enligt Lantz (1993) modifierad efter Miles och Huberman (1984). I detta fall är materialet endast bearbetat i två steg: kondensering av data och extraherande av signifikanta uttalanden. Avsikten med den kvalitativa studien är inte att utveckla nya begrepp utan att synliggöra kommunernas syn på forskning och forskningsbehov.

Tolkningen är således empirinära.

Kvantitativ analys av nyckelord i intervjumaterialet och analys av påståenden

Arbets sättet för den kvantitativa analysen av påståenden om forskningskommuner är enligt den s.k. Q-metoden som är en metod att mäta subjektivitet, trender och åsikter (Van Exel & de Graf 2005, Cross 2005, Giannoulis et al. 2010). Metoden är utarbetad inom det sociologiska området men har fått en vidare tillämpning inom ex. naturförvaltning, där uppfattningar ska kartläggas. Här kan det röra sig om synen på rovdjur eller placeringen av vindkraft. I korthet går metoden ut på att framkasta påståenden eller filtrera ut information ur ett intervjumaterial eller anteckningar som belyser bredden i åsikter om ämnesområdet. Samlingen av idéer och påståenden som finns inom tyckargruppen utgör Q-mängden. Från Q-mängden väljer deltagarna själva ut ett representativt antal påståenden, en delmängd som utgör Q-data. Q-data ordnas av deltagarna i en matris enligt en s.k. kvasi-normal fördelning. De individuella rankingarna av påståenden i matrisen kan analyseras för att belysa statistiskt signifikanta likheter eller skillnader i påståenden och trender. Resultatet speglar existerande åsikter och argument som merparten av kommunföreträdarna står för.

Analysen av intervjuerna har genomförts genom att förekomsten av nyckelord i anteckningarna har söksökts med sökfunktionen i MS-word. Från intervjumaterialet registrerades 15 nyckelord och frekvensen av dessa registrerades per kommun. Utgångspunkten för valet av nyckelord är hämtade från de områden som identifieras som särskilt intressanta av deltagarna vid tanke-smedjan den 6 december 2010 och den 11 november 2011. Nyckelorden används för att analysera kommunernas orientering i förhållande till om begreppen nämns i anteckningarna. En fråga är om kommunerna skiljer sig åt i sin frekvens av användning av nyckelorden. För att studera detta analyserades nyckelorden per kommun enligt en teknik att analysera nominella kategoriska data

för att skönja underliggande mönster i datamaterialet. Tekniken grupperar resultaten efter likheter mellan kategorier.

Referenser

Cross, R.M. 2005. Exploring attitudes: the case of Q-methodology. *Health Education Research* 20:206-214.

Giannoulis, C., Botetzagias, I., och Skanavis, C. 2010. Newspaper reporters priorities and beliefs about environmental journalism: An application of Q-methodology. *Science Communication* 32:425-466.

Lagercrantz, K. (2009) Kommunal forsknings- och förnyelsestrategi för Skåne. Kommunförbundet Skånes skriftserie för forskning och innovation, rapport 1: Lund.

Lagercrantz, K. (red) (2011) Dokumentation från tankesmedja ”gröna visioner”. www.kfsk.se

Lagercrantz, K. & Palo, T. (2011) Programförklaring – (FoI) Forskning och Innovation inom miljö och samhällsbyggnad. www.kfsk.se

Lantz, A. (1993) *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur

Miles M B, Huberman A M. (1984) *Qualitative Data Analysis: a source-book of new methods*. Beverly Hills: Sage.

Palo, T. (red) (2010) Skåne Forskningsarena miljö och samhällsbyggnad. www.kfsk.se

Palo, T. (2012) Anteckningar från workshop om forskningskommuner. www.kfsk.se

Palo, T. & Lagercrantz, K. (2012) Forskning och Innovation med kommunerna som inkubator. www.kfsk.se

Previte, J., Pini, B. och Haslam-Mckenzie, F. (2007) Q Methodology and Rural Research. *Sociologia Ruralis*, 47:135-148.

Robson, C. (1993) *Real World Research. A Resource for Social Scientists and Practitioner Researchers*. Oxford, UK: Blackwell.

Rämngård, M. (red) (2011) Tankesmedja ”Bli en forskningskommun!”.
www.kfsk.se

Region Skåne, Näringsliv Skåne (2012) Utbildnings- och arbetsmarknadsprognos för Skåne – med sikte på 2020. ISBN 978-91-637-0233-4.
<http://www.skane.se/sv/Skanes-utveckling>. (Tillgång 2012-08-27).

Thulin och Paulsson (2008). Forskning i kommunens tjänst. Kommundoktorander som brobyggare mellan forskning och praktik. Sveriges kommuner och landsting. ISBN 978-981-7164-347-6.

Van Exel, J. och de Graf, G. (2005) Q methodology: A sneak preview.
www.jobvanexel.nl (tillgång 2012-05-30).

Vinnova, 2012. Så blir Sverige attraktivare genom forskning och innovation.

Vinnova information 2012:02